

**Удосконалення підготовки майбутніх фахівців фармації
на основі реалізації особистісно орієнтованого навчання**

У статті визначено, що в сучасних умовах розвитку вищої школи України одним із перспективних є особистісно орієнтоване навчання. На підставі теоретичних досліджень зроблено висновок, що таке навчання дозволяє студенту реалізовувати власні устремління, допомагає йому самовдосконалюватися. Сформульовані і теоретично обґрунтовані ключові організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого навчання майбутніх фахівців фармації, що сприятимуть підвищенню рівня їхніх навчальних досягнень та розвитку особистісних якостей.

Ключові слова: *особистісно орієнтоване навчання, особистісно-орієнтоване середовище, професійна мотивація, ситуація успіху, форми і методи навчання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні, визначених Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., визначено забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями та потребами.

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи вищої освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем та модернізації змісту освіти.

Сучасна вища школа, де здійснюються сучасні підходи до навчання, має ставити за мету не лише навчання, а й всебічний розвиток особистості студента та створення на заняттях творчої обстановки, спрямованої на особистісно орієнтовану модель навчання, яка затверджує цінність особистості майбутнього фахівця. Провідні педагоги та психологи все більше дотримуються цієї точки зору, тому особистісно орієнтоване навчання сьогодні стоїть на одному з перших місць по значимості і пов'язаними з ним очікуваннями щодо підвищення якості освіти.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз психолого-педагогічних джерел інформації та практичних розробок свідчить про наявність широкого кола досліджень, присвячених проблемі особистісно-орієнтованого навчання. Питання особистісно орієнтованого навчання досліджували В.П.Андрущенко, В.Т.Луговий та ін. [10] у своїй монографії, розглядаючи особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах. І.Д.Бех [1] визначив, що центром особистісно орієнтованого навчання є особистість людини, її самобутність, самоцінність, суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти; О.В.Бондаревська [2; 3] розглядає гуманістичну парадигму та науково-практичні засади особистісно орієнтованого навчання; Е.Ф.Зеер [5] розглядає запровадження особистісно орієнтованого навчання у професійній освіті; А.А.Коробченко [6] розглядає проблеми особистісно орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах; Н.Майорчак [7] розкриває особистісно орієнтований підхід в організації самостійної роботи студентів; Л.А.Машкіна [8] досліджує питання підготовки майбутніх педагогів до реалізації особистісно орієнтованого навчання; О.М.Пехота [9] за результатами власних досліджень визначає завдання освіти: розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей, допомога особистості пізнати себе та самовизначитись, формування у особистості культури життєдіяльності; І.С.Якиманська [11] виокремлює три моделі особистісно орієнтованого навчання: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну та психологічну.

Усі дослідники підкреслюють необхідність індивідуального підходу до навчання, значення єдиної освітньої стратегії вищого навчального закладу як основної умови успішної роботи зі студентами.

Формулювання цілей статті... Рівень якості підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою багато в чому залежить від запровадження у вищому навчальному закладі технологій навчання. Сьогодні однією з перспективних є технологія особистісно орієнтованого навчання, яка дозволяє студенту реалізовувати власні устремління, допомагає йому самовдосконалюватися. Тому метою статті є визначити та теоретично обґрунтувати ключові організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого навчання майбутніх фахівців фармації, які сприятимуть підвищенню рівня їхніх навчальних досягнень та розвитку особистісних якостей.

Виклад основного матеріалу... В умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу вища школа поступово переорієнтовується на розвиток особистості студента. У зв'язку з цим

педагоги все помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісного підходу до навчання студентів як одного з принципів організації навчально-виховного процесу у вищій школі. Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому, гармонійному розвиткові студента як майбутнього творчого, професійно діючого фахівця.

Прийнятий 01.07.2014 р. Закон України «Про вищу освіту» [4] чітко визначає принципи державної політики у сфері вищої освіти, які носять гуманістичний характер, пріоритет загальнолюдських цінностей, життя і здоров'я людини, вільного розвитку особистості. Це свідчить про те, що система вищої освіти має реалізовувати соціальну функцію інтелектуального, загальнокультурного і власне професійного розвитку особистості майбутнього фахівця, здатного гідно здійснювати свої безпосередні функції.

Все вищесказане робить актуальною проблему не тільки професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі фармації, але й проблему його особистісного становлення, тобто проблему його цілісного виховання.

Проведений нами аналіз психолого-педагогічних джерел інформації з проблеми особистісно-орієнтованого навчання [1–3; 5–8; 10; 11] дає підстави стверджувати, що особистісно орієнтований підхід передбачає допомогу студентові з боку науково-педагогічного працівника щодо усвідомлення себе особистістю, виділення та розкриття його можливостей, становлення його самосвідомості, здійснення особистісно значущих та соціально прийнятних актів самовизначення, самореалізації і самоствердження.

Так, наприклад, І.Д.Бех [10, с.264] зазначає, що «професійна діяльність належить до числа основних засобів побудови власного життєвого шляху. Та побудова такого шляху буде успішною тільки тоді, коли професійна діяльність набуває особистісного відтінку, тобто здатна відображати і втілювати через себе особистість».

В своїй статті [6] А.А.Коробченко висловлює думку, що особистісно орієнтована освіта – це не формування особистості із заданими рисами, а створення умов для повноцінного виявлення та розвитку особистісних функцій суб'єктів освітнього процесу та зазначає, що ключовими ознаками особистісно орієнтованого навчання є: зосередження на потребах особистості; надання пріоритету індивідуальності; співпраця, співдружність між студентами та викладачами; спрямування педагогічних відносин у напрямку відкритості та відвертості; створення ситуації вибору та відповідальності; пристосування методики навчання до індивідуальних особливостей та можливостей студента; актуалізація проблеми особистісного зростання особистості як основи її самостійності в оволодінні змістом освіти; стимулювання розвитку і саморозвитку студента.

З усього вище викладеного витікає, що в основі особистісно орієнтованого навчання лежить не навченість, не тренаж, не слідування зразкам, еталонам, не нормативні орієнтири, які безсумнівно виконують певні функції. Його сутність полягає у самореалізації природного потенціалу, яку забезпечує природовизначена індивідуальність. Тобто, особистісно орієнтоване навчання не формує особистість із заздалегідь заданими властивостями, якостями, навченістю та підготовленістю, а створює умови для самозмін, самовизначення, самоздійснення та самоактуалізації, ґрунтуючись на певних принципах. Інакше кажучи, визнання студента головною фігурою всього навчально-виховного процесу і є особистісно орієнтованою педагогікою, що поєднує в собі три моделі:

Соціально-педагогічна модель – виховання особистості із попередньо заданими якостями. Освітні інститути суспільства створюють типову структуру такої особистості, а завданням ВНЗ є наближення кожного студента до її параметрів.

Предметно-дидактична модель пов'язана з предметною диференціацією, яка забезпечує індивідуальний підхід у навчанні. Знання організуються в міру їх об'єктивної складності, новизни, складності переробки, а не рівня розвитку студента.

Психологічна модель спочатку зводиться до визнання відмінностей у пізнавальних можливостях студентів, які в реальному освітньому процесі виявляються в здатності до навчання. При цьому метою освітнього процесу є її корекція як пізнавальної активності.

Виходячи з викладеного особистісно орієнтоване навчання студентів можна представити у вигляді схеми (рис. 1).

Результатом особистісно-орієнтованого навчання фармацевтів має стати розвинена, соціально зріла особистість, здатна до вправного й ефективного здійснення практичної діяльності. В основі розвитку та становлення соціальної зрілості будь-якої людини є формування певного набору особистісних якостей. Це складний, довготривалий, багатогранний процес, який відбувається поетапно у ході діяльності, у тому числі й навчальної, і вимагає забезпечення спеціальних організаційно-педагогічних умов.

Ми вважаємо, що реалізація особистісно-орієнтованого навчання дозволить удосконалити концепцію підготовки майбутнього фармацевта, що підвищить його кваліфікацію, і тим більша буде

ймовірність того, що студенти повністю розкриють себе в обраній спеціальності, а найталановитіші з них підкорять вершини фармації.

При формуванні ключових умов особистісно орієнтованого навчання майбутніх фармацевтів ми спираємося на синергетичні принципи в освіті, зокрема на їх вплив на становлення особистості майбутнього професіонала.

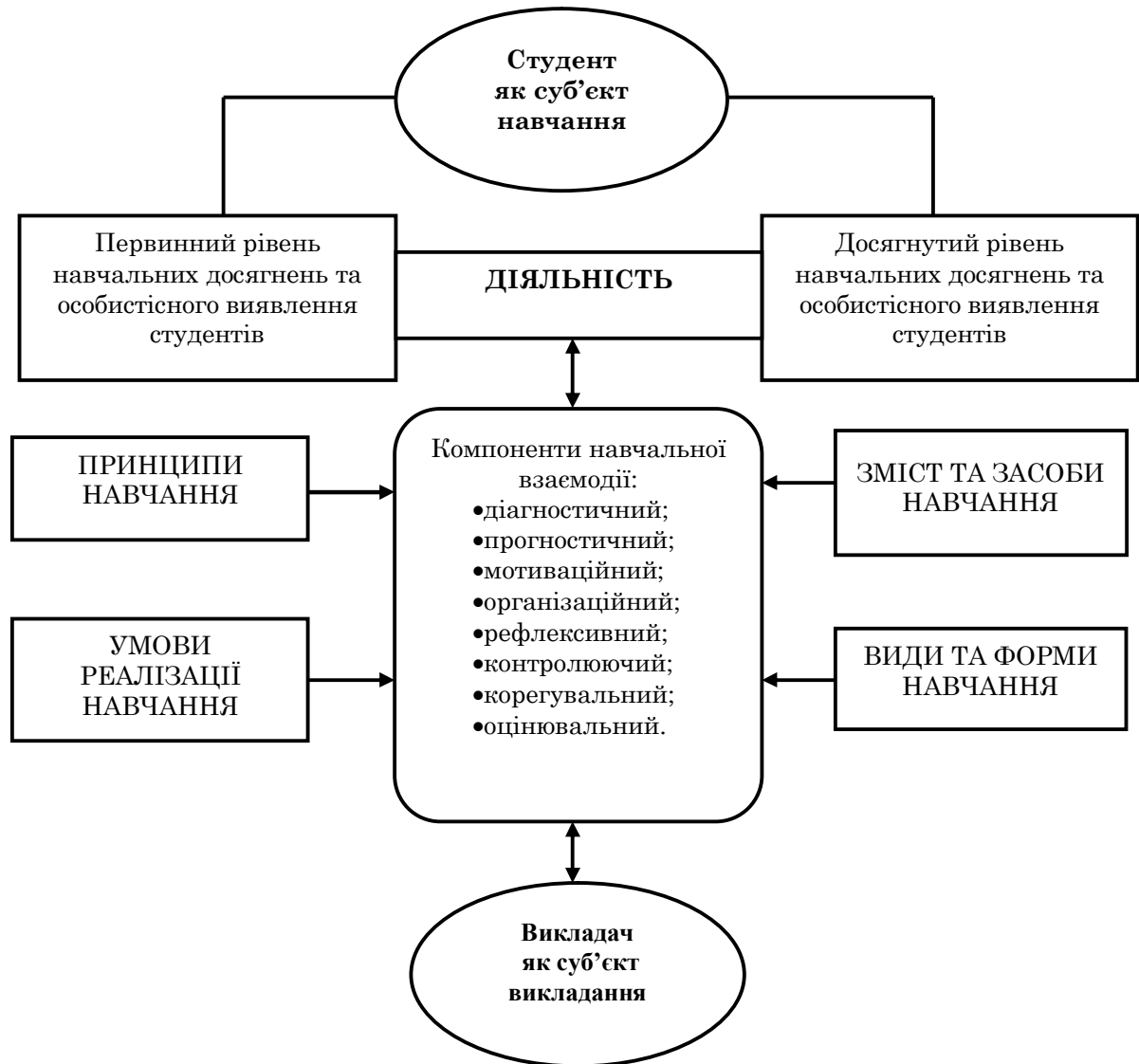

Рис. 1. Реалізація особистісно орієнтованого навчання у ВНЗ

Процеси самоорганізації нового інформаційного суспільства, що стали ознакою сучасного життя, демонструють, що більшість освітян потребує практичного застосування синергетики в організації навчального процесу. Вибудовуючи власну діяльність згідно особистісно гуманістичної стратегії нової педагогічної парадигми – практичного застосування ідей синергетики – майбутній фармацевт долучається до ціннісних пріоритетів її розвитку.

Виходячи з вищевикладеного визначимо основні положення, які лежать в основі концептуальних умов особистісно орієнтованого навчання майбутніх фармацевтів.

Перше положення стосується розуміння самого навчального процесу, який у межах синергетичного підходу, розглядається нами як макросвіт, де немає дисциплінарних кордонів, а його предметне поле природних процесів у галузі людиновимірних систем виходить за організуючі межі.

Друге положення полягає в тому, що формування професійних якостей майбутніх фармацевтів має відбуватися за принципом ієрархічності. Наш світ ієрархічний за багатьма ознаками – за масштабами просторовими, часовими, енергетичними. Рівнів ієрархії незліченно багато. Проте треба наголосити, що основним смислом структурної ієрархії є складна природа вищих рівнів стосовно нижчих. Будь-який елемент, пов'язуючись у структуру, передає їй частину своїх функцій,

ступенів свободи, утворюючи певну колективну одиницю, що має свої колективні характеристики, яких могло не бути у елементів нижчого рівня.

Третє положення стосується того, що процес навчання майбутніх фармацевтів має максимально моделювати їхню подальшу професійну діяльність. У цьому аспекті надзвичайно важливо, щоб на ранніх етапах професійного становлення студенти почали осмислювати свій ціннісний простір, побачили його зв'язок із цілями і завданнями обраної професії, а також були залученими у спеціально організовану роботу з розвитку своїх смислових орієнтирів.

Отже, при використанні у навчально-виховному процесі стратегії послідовності, відкритості й практичності як концептуальних орієнтирів у формуванні професійних якостей майбутніх фармацевтів на основі особистісно орієнтованого підходу, необхідним постає створення відповідних організаційно-педагогічних умов (обставин чи обстановки, які сприяють розвитку майбутнього фахівця в галузі фармації).

Так, на думку О.М.Пехоти [9, с.36], «технологія особистісно орієнтованого освітнього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком учня в ході навчально-пізнавальної діяльності. Тільки при реалізації принципу суб'єктності освіти можна говорити про особистісно орієнтовані технології».

Завдяки реалізації організаційно-педагогічних умов особистісно орієнтованого навчання ефективність формування професійної спрямованості особистості має перетворюватись із можливості на дійсність. Умови її набуття – це спеціально створені обставини внутрішнього та зовнішнього змісту, які активізують означені раніше фактори на здійснення бажаного впливу, створюють можливості для успішного формування та підвищення рівня професійної спрямованості.

На рис. 2 наведено визначені нами ключові організаційно-педагогічні умови, що впливають на реалізацію особистісно орієнтованого навчання майбутніх фахівців у галузі фармації.

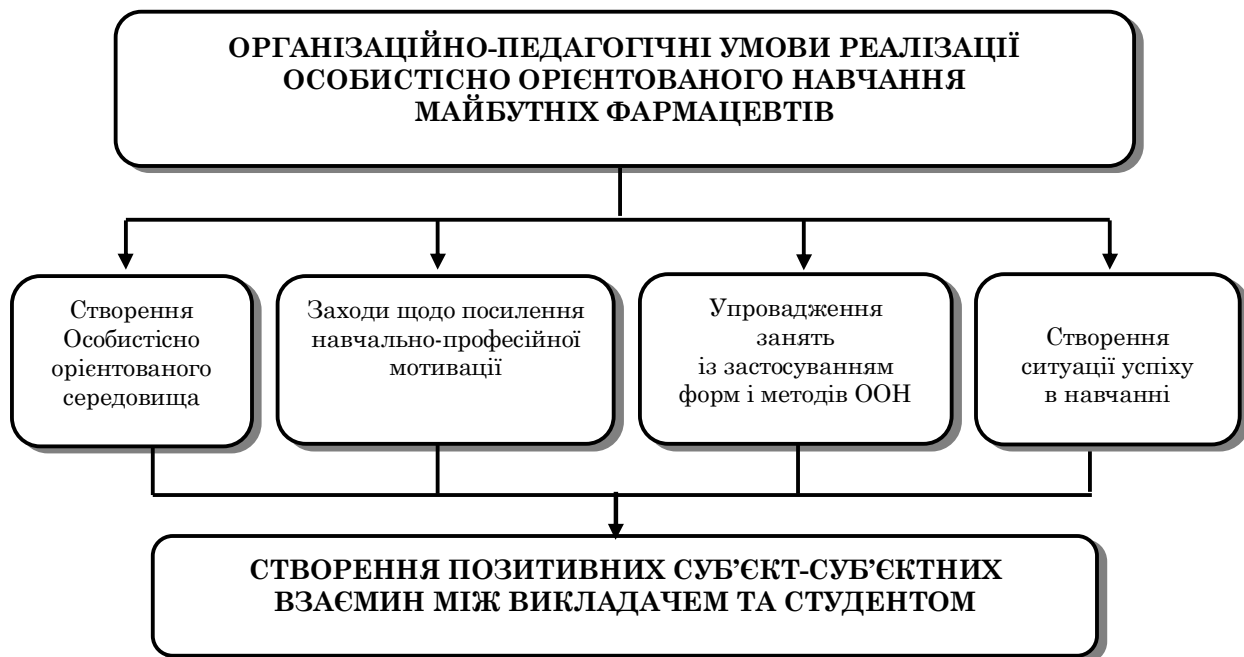

Рис. 2. Концептуальні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання майбутніх фармацевтів

Отже, необхідно спиратися на методики, пов'язані з розвитком у студентів навчально-професійної мотивації, тобто такої, що спонукає до активності змістом і процесом навчально-виховної діяльності, коли індивіда фармацевтична діяльність приваблює сама по собі, подобається її виконувати, виявляти інтелектуальну, емоційну або творчу активність тощо.

Третьою умовою є впровадження таких особистісно орієнтованих форм і методів навчальних занять, що спонукають до саморозвитку та самовдосконалення. Наприклад, лекції-бесіди, лекції-дискусії, лекції-провокації, інтегровані заняття, семінари-дискусії, ділові ігри, самостійна дослідницька робота студентів тощо.

Четвертою умовою є створення ситуації успіху – цілеспрямованого, спеціально організованого комплексу умов, що дозволяють студентові досягти значних результатів у навчальній діяльності та супроводжуються позитивними емоційними, психологічними переживаннями. Переживаючи

ситуацію успіху, учень набуває почуття власної гідності, успіх приводить його до усвідомлення власної компетентності. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики викладача.

Створена ситуація успіху стає точкою відліку для змін у взаєминах з оточуючими, для подальшого руху студента вгору, шаблями розвитку особистості. Заряд активного оптимізму, здобутий в юні студентські роки, гартує характер, підвищує життєву стійкість особистості, сприяє перетворенню та реалізації духовних сил.

Висновки... Підготовка майбутніх фахівців фармації на основі особистісно орієнтованого навчання залежить від низки факторів: дотримання основних принципів навчання сучасної дидактики; особливостей організації навчально-виховного процесу; створення педагогічних умов для саморозвитку, самореалізації та розкриття природних можливостей кожної особистості, а саме: створення особистісно орієнтованого середовища, проведення заходів щодо посилення навчально-професійної мотивації, запровадження комплексу особистісно орієнтованих занять і найголовніше – від професійної компетентності та педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. Бо саме науково-педагогічний працівник є ключовою фігурою навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розкриттям сутності та змісту концептуальних умов реалізації особистісно-орієнтованого навчання майбутніх фармацевтів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. Кн. 2 : особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади : навч.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
3. Бондаревская Е. В. Теория и практика личностно-ориентированного образования : [моногр.] / Е. В. Бондаревская. – Ростов н /Д. : изд-во Рос. пед. ун-та, 2000. – 352 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Зеер Э. Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург : изд-во Урал гос. проф.-пед. ун-та, 1998. – 126 с.
6. Коробченко А. А. Проблемы особистісно-орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах / А. А. Коробченко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2005. – № 4. – 210 с.
7. Майорчак Н. Особистісно-орієнтований підхід в організації самостійної роботи студентів / Н. Майорчак // Гуманітарний вісник : зб. наук праць Львівського держ. фін.-екон. ін-ту. – Львів, 2002. – № 2. – С. 54–63.
8. Машкіна Л. А. Підготовка майбутнього педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчання / Л. А. Машкіна // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 14. – С. 315–318.
9. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 256 с.
10. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : [кол. моногр.] / за заг. ред. В. П. Андрущенко, В. Т. Лугового. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 227 с.
11. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 176 с.

References:

1. Bekh I. D. *Vykhovannia osobystosti*, Kyiv, Lybid, 2003, book 2, 344 p.
2. Bondarevskaya E. V. *Gumanisticheskaya paradigma lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya*, *Pedagogika*, 1997, № 4, pp. 11–17.
3. Bondarevskaya E. V. *Teoriya i praktika lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya : monografiya*, Rostov n/D, izd-vo Ros. ped. un-ta, 2000, 352 p.
4. *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»* [electronic resource], mode of access : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Zeer E. F. *Lichnostno orientirovannoe professional'noe obrazovanie*, Ekaterinburg, izd-vo Ural gos. prof.-ped. un-ta, 1998, 126 p.
6. Korobchenko A. A. *Problemy osobystisno-oriientovanoho navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh*, *Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Pedahohichni nauky)*, Berdiansk, BDPU, 2005, № 4, 210 p.
7. Maiorchak N. *Osobystino-oriientovanyi pidkhdid v orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv*, *Humanitarnyi visnyk*, Lviv, 2002, № 2, pp. 54–63.
8. Mashkina L. A. *Pidhotovka maibutnoho pedahoha do realizatsii osobystisno oriientovanoho navchannia*, *Pedahohichni dyskurs*, 2013, Vol. 14, pp. 315–318.
9. *Osvitni tekhnolohii : navch.-metod. posib.*, za zah. red. O. M. Piekhoty, Kyiv, A.S.K., 2002, 256 p.
10. *Osobystisno oriientovani tekhnolohii navchannia i vykhovannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh : kol. Monohrafiia*, za zah. red. V. P. Andrushchenka, V. T. Luhovoho, Kyiv, Pedahohichna dumka, 2008, 227 p.
11. *Yakimanskaya I. S. Teknologiya lichnostno-orientirovannogo obucheniya v sovremennoj shkole*, Moscow, Sentyabr', 2000, 176 p.

Summary

Anatolii Komysan

Improvement of the Training of the Future Specialists in Pharmaceutical Industry on the Basis of the Personally Oriented Teaching

It is determined that the personally oriented teaching is one of the perspectives in modern Ukrainian higher education.

On the background of theoretical research it is concluded that such teaching allows the students to realize their aspirations, directs the students to self-reliant actions, making decisions, abilities to adapt to new life conditions creative thinking, ability to react sufficiently to life's challenges.

The article considers the main organizational and pedagogical conditions of the personally oriented teaching of future specialists in pharmaceutical industry that will improve their level of educational achievement and the development of personal qualities.

Key words: *personality-oriented environment, personally-oriented teaching, professional motivation, situation of success, forms and methods of teaching.*

Дата надходження статті: «23» березня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «15» квітня 2015 р.

УДК 37.034(045)

ВІКТОР КОРОЛЕНКО,
кандидат педагогічних наук
(м.Миколаїв)

Категоріальне поле дослідження проблеми морального виховання школярів

У статті на основі аналізу психологічних і педагогічних джерел схарактеризовано моральні категорії. Доведено важливість впливу морального виховання на загальне виховання дітей шкільного віку. Підкреслюється здатність ефективного використання сучасних педагогічних знань. Результати проведеного дослідження вказують на необхідність роз'яснення дітям моральних категорій, що сприятимуть прагненню підростаючої особистості до морального вдосконалення.

Проведене дослідження свідчить, що моральне виховання – процес, спрямований на розвиток цілісної особистості дитини (любов до Батьківщини, позитивне ставлення до суспільства, колективу, людей, до праці, обов'язку). Основою морального виховання є соціально необхідні вимоги суспільства, стимулюючі особистісні якості кожної дитини такі, як борг, честь, совість, гідність.

Моральне виховання – один з головних компонентів освітнього процесу в школі. Цілеспрямована педагогічна діяльність сприяє розвитку моральних якостей особистості і допомагає їй знайти своє місце в соціумі (використовуючи отримані знання і здібності в житті).

Ключові слова: *мораль, поведінка, цінність, категорії, виховання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку суспільства існує необхідність змін у моральному вихованні дітей шкільного віку; а також необхідним є пошук нових шляхів поліпшення ефективності цього процесу.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема морального виховання особистості є актуальною з давніх часів і до наших днів. Протягом довгого часу відомі мислителі та педагоги, серед яких О.Вишневецький, М.Гальченко, С.Гончаренко, І.Зайченко, В.Кан-Калик та ін., вважали мораль важливою людською якістю.

Формулювання цілей статті... Мета статті – за допомогою роз'яснення моральних категорій прищепити дітям шкільного віку прагнення до систематичного вдосконалення отриманих моральних знань. Завданням даної статті є висвітлення важливості та необхідності підвищення ефективності процесу морального виховання дітей шкільного віку.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми... Проведений нами в процесі дослідження аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що від сформованості у підростаючого покоління стійких моральних якостей залежить становлення особистості школярів, їхніх моральних норм, принципів, поведінки в суспільстві та ставлення до оточуючих. Деякі аспекти виховного впливу моралі на особистість раніше розглядалися, але не достатньо, тому існує необхідність детального вивчення даної проблеми.